

da narodu vsakemu izkaže enake pravice, — brez tega miru ni.“

Tisti mir, ki ga gosp. Kromer misli, je mir nepravičnosti, nepostavnosti, tisti mir je mir birokratične Avstrije. Avstrija pa mora drugača biti, kakor taka, ona se mora presukati v novo, kajti zná tudi drugače obstati, kakor tako, da samo tisti veljá, kateri nemški jezik govori.

Ali vsi po materi nemški govoré? Najmanjši del! Angleži, Francozi, Italijani ne pravijo, kakor se sliši od Nemcev, da je kultura, omika angleška, francoska, italijanska; omika je splošno blago vseh narodov v Evropi, celega sveta (dobro, dobro!); to verujte meni, da si jo bode slovenski narod gotovo pridobil tako, kakor nemški narod začel si jo pridobivati od drugih narodov in osobito od italijanskega naroda (Dežman: Oho!) Niso li od tod prišle vse umetnosti? Ni pravoslavje prišlo iz Bolonije? Kakor zajemajo še danes vsi narodi iz knjig Grkov in Rimljanov si vednosti in bi rekel neko posebno omiko in modrost, pa nimajo nobene zveze z Rimljani in Grki, ki niso več politični gospodarji in tudi ne bodo nikdar več; tako bomo tudi mi Slavjani, če treba, zajemali iz zakladov drugih narodov vednost in omiko, — al sužni jim nečemo biti za to.

In verujte meni, Bog je vstvaril slovenski narod, da naj sledi po času, v omikanju človeštva; mi znamo najvišjo stopinjo omike doseči, da, Slavjanstvo bode pokazalo omiko, kakor jo ves svet videl nikdar ni. (Živahna pohvala na levi in med poslušalci.) In del slovenskega naroda smo mi Slovenci; zahtevamo tedaj, da se začnemo vsestransko izobraževati, da naš narod zadobi vse pravice do svojega jezika, po katerem le si zamore zadobiti omiko.

Kar je gosp. Kromer o tem govoril, je kakor Nemec pravi, za vsacega pametnega in poštenega Slovence in človeka „überwundener Standpunkt.“ O tem se mi ne pričkam več, to le še odbija starinska birokracija, s to se pa ne zgovarjamo več danes; ona ne more vekovita biti, temveč se mora odkriti in podati se. — Dve reči na dalje pa moram še ogovoriti. Gosp. Kromer je rekel, da so narodnjaki zapeljivci, da mladina zaradi njih trpi, da stariši iz višine gotovo osveto kličejo zoper te, ki so jo zapeljali, in ko bi bil on še naprej govoril, bi bil še gotovo imena zapeljivcev imenoval. Na to bi jaz lahko veliko odgovoril, ako bi hotel; al rajši rečem le eno. Naj noben oče, ki odgaja svoje otroke po vodilih „nemškutarstva“, in po vodilih g. Kromerja, bi se tako malo bati imel osvete, kakor rodoljubi, ki budijo narod. Le toliko rečem — in nič več.

Kar pa zadene drugo besedo, kakor da bi se pri nas gojila misel jugoslovanskega kraljestva, gospôda moja, nismo nikdar kaj tacega zahtevali, nismo nikdar kaj tacega storili ali očitali v deželnem zboru. In rečem celemu svetu, da se radujemo, da ljubimo vsakega slovenskega brata, da bomo ž njimi v dušni zvezi stali drug drugega podpiraje, da bomo popred omiko dostignili, ktera omika bode naše nasprotnike razjasnila in razvedrila. (Živahna pohvala na levi in med poslušalci.) To je dušna zveza; ona nima nič nevarnega v sebi, da bi države podirala; mi nismo nikdar kaj tacega govorili, nismo nikdar kaj tacega čuli, kakor smo slišali danes po predgovorniku, „da se mora nemštvo razširiti do jadranskega morja“ in kakor je slišati bilo pri nekem godu v sijajni veselici na Dunaju, ko so nemški strelci vkup leteli. Čudili smo se, da je mogoče bilo v središču Avstrije in vpričo cesarskih pomočkov in na njih ušesa govoriti sledeče besede: „Avstrija in Prusija ste historičen pomen; ako niste, kmalu morate biti, kakor tudi državi Avstrija in Prusija v historično kamro spa-

date, in Nemčija vzraste nad njima.“ Gospôda moja, kaj takega še nobeden Slovan govoril ni; kar v tem leži, to je tisti pomen kakor v besedah, „da Nemčija do jadranskega morja se mora razširiti“, in tako rečem, kar sem enkrat že drugod rekel, Germanija ljubi Avstrijo in jo objema tako, ter se prijema obal jadranskega morja, da jo bode zadušila na svojih ljubezni polnih grudih, če Slovani temu ne bodo branili. (Dobro, dobro! na levi.) Toliko in nič več.

Al še eno. Gospod zastopnik c. k. vlade je rekel, da je postava vladino stališče; veselim se in radujem v tem, da je vlada to spoznala in da nam v vseh potrebah narodnosti zadostiti hoče in prosim, da naj poroči vladi na Dunaju, ako bode spolnila svojo besedo, ne bode zvestejih podpornikov za Avstrijo kakor mi! Al gosp. Kromer je rekel, da on zaradi pravic do narodnega jezika na postavnem stališču stati ne more; kdor pa ni na tem, ta je na nepostavnem, neustavnem stališču, ta se pa ne more „verfassungsfreundlich“ imenovati, kar se vendar gospod Kromer zmiraj imenuje!“ (Dobro!)

Slovensko slovstvo.

„Besednik.“

Naznanilo in vabilo.

V družbinem „Koledarčku“ oglašeni kratkočasni in podučni list za slovensko ljudstvo „Besednik“ prične z mesecem februarjem (prej ni bilo mogoče) na svitlo izhajati. Celoletna cena bode listu 2 gold. 50 kr., polletna 1 gold. 30 kr. (izbrala se mu je nekaj večja oblika, kakor se je izprva mislilo, toraj tudi večja tiskarina); dijaki pa ga morejo, ako se jih vsaj kakih deset naročnikov vkup oglasi, za pol leta po 1 gold. dobivati, ako z naročilom tudi naročnino pošljejo. Prvi pomočnik pri vredovanju bode tajniku gosp. Ant. Umek, zač. gimn. profesor v Celovcu. „Ogledni list“ prinesó prihodnje „Novice“. Vabimo vse Slovence na obilno naročbo! —

Pri tej priložnosti moramo g. naročnike „Cvetja iz domačih in tujih logov“ še za potrpljenje prositi, ker nam gosp. pisatelj še zmiraj ni poslal nadaljevanja in konca romana „Cvet in sad“.

V Celovcu 1. januarja 1869.

Vredništvo in založništvo.

* *Jezičnik* ali pomenki o slovenskem pisanju. Spisal J. Marn. VI. leto. V Ljubljani natisnil in založil J. R. Milic. — Spet je jako zanimiv ta snopič, v katerem nam učeni jezikoslovec razkazuje ozko zvezo med staro in novo slovenščino, pa tako kaže pot, kako naj se naš sedanji jezik množi in lika po starem. Razgovori v 6. tem zvezku na 7 pôlah segajo do črke L. Kakor smo iz popolnega prepričanja o veliki koristi „Jezičnika“ priporočali prejšnje zvezke „mladim in stariim Slovencem“, tako živo priporočamo tudi ta zvezek, kateri jim zopet mnogo lučic prižiga, za kaj je pisanje tako ali tako bolje. V bukvarnici Gerberjevi je na prodaj.

Statistika našega carstva.

Vsakemu, ki se peča s politiko našega cesarstva, utegnejo zanimive biti naslednje številke:

V deželah, ki imajo svoje zastopnike v državnem zboru na Dunaji, *) živí na prostoru 54.528 štirjaških milj 19 milijonov in 602.736 ljudi, toraj na eni štirjaški

*) Žalostno je, da zdaj še pravega imena nimamo za te dežele!

milji 3595, a v deželah ogerske krone na 11.306 štirjaških miljah 14 milijonov in 830.154, toraj na eni štirjaški milji le 2534. — Od 1808. leta se je vsako leto namnožilo za 0.7 odstotkov ljudstva.

Pri nas pride na 121.9, tam na 118.7 ljudi ena poroka; pri nas na 24.3, tam na 23.9 ljudi eno rojstvo; pri nas je med 100 rojenimi 15.1, tam 6.9 nezakonskih; pri nas jih je izmed 100 umrlo 33.5., tam 28.9.

Pri nas pride eno mesto na 7.6, en trg na 4.4 in ena vas na 0.1 štirjaških milj; tam mesto na 46.1, trg na 6.8, vas pa na 0.3 štirj. milj; pri nas stoji na štirjaški milji 495, tam 285 hiš.

Zanimive so številke po narodnosti. In te številke kažejo:

	v deželah avstrijskih:	v deželah ogerskih:	vojakov:	vse carstvo:
Nemcev	6,963.000	1,670.000	150.000	8,783.000
Čehov, Moravanov in Slovakov	4,638.000	1,763.500	110.000	6,512.400
Poljakov	2,340.000	—	40.000	2,380.007
Rusinov	2,490.000	450.500	45.000	2,985.000
Slovencev	1,130.000	57.600	15.000	1,203.600
Hrvatov in Srbov	548.800	2,321.000	47.000	2,916.000
Magjarov	13.000	5,312.800	75.000	5,400.800
Lahov, Furlanov in Ladincev	580.600	1.500	7.000	589.000
Rumunov	201.900	2,635.100	47.000	2,884.000
Bulgarov	—	26.000	500	26.500
Albanezov	1.500	2.000	—	2.500
Grkov in mac. Vlahov	2.100	1.000	—	3.100
Židov (judov)	682.600	428.500	10.000	1,121.000
Ciganov	—	149.800	3.000	152.800
Drugih	3.060	100	—	3.700
Skupaj	19,603.000	14,830.000	550.000	34,983.000

Izmed 1000 duš je toraj 254 Nemcev, 186 Čehov, Moravanov in Slovakov, 154 Magjarov, 85 Rusinov, 83 Hrvatov in Srbov, 82 Rumunov, 68 Poljakov, 34 Slovencev, 16 Lahov in Furlanov, 32 judov, 6 drugih.

Po veri je pri nas 18 milijonov in 72.600, tam pa 8 milijonov in 627.350 katoličanov, pri nas 490.000, tam 3,630.500 grkov vzhodnj. obreda, pri nas 351.000, tam 2,088.000 protestantov, pri nas 100, tam 54.000 unitarcev, pri nas 682.600, tam 428.500 židov (judov) itd., toraj je katoličanov 77.6 odstotkov vseh prebivalcev.

V naših deželah je izmed 1000 oralov zemlje neobdelanih 104, v onih pa 156 oralov.

V vsem carstvu se pridela 323 milijonov in 25.000 vaganov žita, in to 46 milijonov vaganov pšenice; 120 milijonov vaganov krompirja, 5 milijonov vaganov sočivja, $1\frac{1}{5}$ milijonov vaganov ogeršice, 20 milijonov centov pese, 36 milijonov veder vina, 30 milij. sežnjev drv.

Vsakemu, ki pozna naše razmere, je znano, da te uradne številke niso natančne, toda kazalo so vendar, kako po priliki stojimo.

Mnogovrstne novice.

* Vsa srbska armada za deželno brambo je zdaj oborožena s puškami, ki se nabijajo od zada in so došle iz Amerike. Zvedenci o njih trdijo, da so zvonredno dobre, kar se tiče hitrega nabijanja in gotovega strelaja.

* Pri poslednji kmetijski razstavi v Kaliforniji je en sam kmet prinesel 265 plemen jabelk, 80 plemen breskev, 12 plemen kutin, 240 plemen grozdja, 5 plemen smokev, 13 plemen sliv, 40 plemen suhega sadja in 11 plemen domačih vinskih trt.

* V solinah v Velički je še zmiraj stari stan; le to se je na bolje obrnilo, da neki manj vode priteka v soline. Dve manjše pumpe spravljate vodo v en, tretjo

večo pumpo pričakujejo ta mesec. Zavaljo soli ne bo zadrege, ker bote solini v Velički in Bohniji do konca sušca tega leta imele v svoji zalogi 600.000 centov soli. Se vé, da vse to ni še sè žeblijem pribito.

* Francoz Pasteur je iznajdel mašino, po kateri se vina v sodcih in steklenicah zgrejejo, da se potem dajo ohraniti več let. Stvar je važna, če je res to, kar se obeta. Zato je minister kmetijstva po general-konsulatu v Parizu naročil tako mašino, in še ta mesec se začne na Dunaji skušnje s to mašino.

* V vasi Wsy na Českem se je o božiču primerila strašna nesreča. Žena kmeta Fr. Sedlačka je malo dni pred Božičem kupila zaklano gos, in da bi za praznike frišna ostala, djala jo je v klet (kelder). 5 ljudi, ki je na sveti dan pečeno gos jedlo, je umrlo čez malo ur po strašnih bolečinah v trebuhu. Sodniška komisija, ki je brž prišla preiskavat vzrok te nesreče, ni našla nič drugega sumljivega, kakor to, da na onem mestu, kjer je ležala gos, sta bila dva škorpiona. Preiskavali so še ostali kos gosi in našli so v njem še enega škorpiona, ki je bil z gosjo vred pečen. Sum leti zdaj na to, da je bila gos po škorpionih ostrupenena. — Na svetu je marsikaj mogoče; al nam se ta vzrok ne zdi verjeten; morebiti je gos za strupnim črnom (antraksom) crknila in po brezvestnih ljudéh potem prodana bila.

Dopisi.

Iz Maribora. Čitalnica si je volila v svojem zadnjem letnem zboru g. dr. Preloga za predsednika, g. prof. Šumana za tajnika in g. prof. Šinko-ta za denarničarja, odborniki so gg. dr. Srnec, dr. Radey, Majciger in Berdajs.

Iz Sevnice. V tukajšni čitalnici bote pred pustom dve veselici: 10. januarja: čveterospev „Kde stanak moj“, beseda, ples; 2. februarja: čveterospev „Himnus na Vodnika“, beseda v spomin Vodniku, deklamacija, potem ples. K obema veselicama, ki se bote začeli ob 7. zvečer vabi prav uljudno vse tukajšnje in unanje družbenike odbor.

Iz Trsta. — Na Sveti večer so bili, kakor „Danica“ piše, milostljivi škof s kamenjem napadeni, ko so šli iz cerkve, da so se morali v cerkev vmakniti, in še le z vojaško stražo obdani se na dom vrnili. — Čedalje bolj zori seme, ki ga dandanes seje oni „liberalizem“, ki v blato gazi vse, kar je sveto katoliški cerkvi. Le tako naprej in spregledali bojo tudi slepi, kamo pridemo!

Iz Jelšan na Primorskem 1. jan. — Radostno Vam naznanjam, da se v našem okraji reja sadnega in gozdnega drevja čedalje bolj razširja. Priča temu je 16 občinskih drevesnic pa še več drugih drevorejnih naprav, v katerih se gojijo murve, med sadnim drevjem posebno češplje, jelše, jeseni, hrasti, črni borovec in ajlant. Kar se tiče češpelj, si posebno vasi Brdo, Brce, Novokročina in Šušak s slivami lepe denarce prislužijo ali da delajo slivovico iz njih ali da s sirovimi ali posušeni tržujejo. Lani se je zasadilo tudi mnogo divjega kostanja in pa trt, ki veselo rastejo. Za vse to gre posebno velika hvala prečastitemu gosp. dekanu Val. Pušavcu, ki je skrbel tudi za to, da je bila lansko leto šolska mladina djansko podučevana ne le v sadjereji, temuč tudi v izrejevanji drugega lesa in v gozdarstvu. Slava tacim možem! Njih dela najbolj kažejo, kdo največ stori pri ljudskih šolah: ali duhovni ali tisti „liberalci“, ki imajo po svojih časnikih za-se polna usta, o njihovem delovanji na korist slovenski domovini pa ni ne manjšega sledu. Pojte rakom žvižgat lažnjivi vi pre-